

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології
Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
української мови
протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Українська діалектологія»
Викладач (-і)	доцент Бігусяк Михайло Васильович
Контактний телефон викладача	+380506112037
Е-mail викладача	mykhailo.bihusiak@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Денна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводяться на практичних заняттях, а також упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі. Консультації перед іспитом проводяться безпосередньо напередодні іспиту (онлайн чи офлайн).
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна спрямована на одержання студентами теоретичної і практичної підготовки з фаху. Їй належить особлива роль у підготовці вчителя-словесника, оскільки під час вивчення курсу значно розширюється знання про різні форми існування мови – діалектну і літературну. Саме ця навчальна дисципліна дає студентам такі необхідні знання з лінгвістики, які створюють ґрунтовну базу для глибокого розуміння процесів формування загальнонародної мови, підготовляють їх до поглибленого вивчення історичних явищ української мови.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою є вивчення діалектної диференціації української мови, фонетичних, граматичних та лексичних діалектних явищ, які потрібні для повнішого розуміння давніх пам'яток, художніх творів класичної та сучасної літератури, а також необхідні для бакалавра-словесника, якому часто доводиться працювати в умовах діалектного оточення; ознайомлення студентів із територіальними особливостями української мови, важливішими відомостями з фонетики, з історії вивчення граматичної будови та лексичного складу українських говорів.</p> <p>Основні цілі вивчення дисципліни:</p> <ul style="list-style-type: none"> • загальнотеоретичні питання діалектології: знати її предмет, завдання, основні діалектологічні терміни, територіальне членування української мови, методи збирання діалектного матеріалу, методи діалектологічних досліджень; • розуміти фонетичні особливості, граматичну будову та лексичні ознаки говорів української мови; • окреслити важливіші відомості з історії вивчення українських діалектів; • вільно читати й записувати спеціальною фонетичною транскрипцією діалектне мовлення, проводити фонетичний, лексичний і граматичний аналіз зразків діалектного мовлення; • орієнтуватися в карті-схемі говорів української мови; • працювати з «Атласом української мови»; • визначати діалектні особливості мови художніх творів; • виправляти помилки в усному й писемному мовленні школярів, зумовлені діалектним оточенням. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 2. Знання та розуміння предметної області й професійної діяльності вчителя.</p>	

ЗК 4. Здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.
 ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України.
 ЗК 14. Здатність використовувати мовно-літературні знання в освітній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 3. Здатність дотримуватися норм української мови, використовувати різні форми й види комунікації в освітній діяльності, обирати мовні засоби відповідно до стилю й типу тексту.

ФК 10. Здатність зберігати і примножувати мистецько-культурні цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної сфери.

ФК 11. Здатність здійснювати власне дослідження в освітній діяльності, узагальнювати й оприлюднювати результати розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо).

ФК 15. Здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання.

ФК 18. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати сучасні лінгводидактичні засади навчання української мови і літератури.

ПРН 2. Знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.

ПРН 7. Уміти працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), віднаходити, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі.

ПРН 23. Здатність аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин 90
лекції	12 (8 заочн.ф.н).
практичні заняття	18 (4 заочн.ф.н).
самостійна робота	60 (78 заочн.ф.н).

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна/ Вибіркова
4	A4 Середня освіта A4.01 Українська мова і література	2	Нормативна

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість годин					
	лекції		практичні заняття		самостійна робота	
	Ден. ф.н	Заоч. ф.н	Ден. ф.н	Заоч. ф.н	Ден. ф.н	Заоч. ф.н
Тема 1. Українська діалектологія як спеціальна галузь мовознавства	2	2	2		10	10
Тема 2. Діалекти та українська літературна мова на різних етапах розвитку суспільства. Історія діалектологічних досліджень	2	2	4	2	10	10
Тема 3. Наріччя і говори української мови. Північне	2	2	4		10	20

наріччя.						
Тема 4. Говори південно-західного наріччя	2	2	2	2	10	10
Тема 5. Південно-східні діалекти української мови	2		4		10	13
Тема 6. Діалектизми у мові художньої літератури	2		2		10	15
ЗАГ.	12	8	18	4	60	78

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу узгоджена з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. За вивчення дисципліни студенти отримують максимально 100 балів. Зокрема, за роботу на практичних заняттях та за самостійну роботу максимально – 50 балів, за іспит – 50 балів.
Вимоги до письмової роботи	Письмова контрольна роботаскладається з 20-ти текстових завдань; структура завдання 4 варіанти з однією правильною відповіддю.
Семінарські/практичні заняття	Вивчення і повторення теоретичних питань зі всіх розділів курсу. Вироблення навичок аналізу діалектного тексту кожного мовного рівня: фонетичного, морфологічного, словотвірного, лексичного, синтаксичного.
Умови допуску до підсумкового контролю	Умовою допуску до підсумкового контролю є отримання позитивної оцінки зі всіх видів робіт (максимально 50 балів, мінімально 25 балів). На рейтингову оцінку впливає присутність здобувача на заняттях, активність на практичних заняттях, успішне написання контрольної роботи, вчасне і належне виконання самостійної роботи, відсутність пропусків і запізнь на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	Форма контролю: екзамен.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Виконання письмових робіт у процесі вивчення навчальної дисципліни є обов'язковим для всіх здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Інформація щодо результатів тестування, контрольної роботи, виконання індивідуальних робіт, оцінки в цілому надається кожному здобувачеві вищої освіти індивідуально, що відображено в електронному журналі. Неприпустимими є плагіат та списування. Виконання індивідуального завдання має бути виконане до останнього практичного заняття (згідно з розкладом практичних занять).

Академічна доброчесність. Викладання навчальної дисципліни та взаємодія із здобувачем вищої освіти ґрунтуються на основі положень нормативно-правових документів та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників: Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/vystzz>), Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/fhjkjz>), Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/qwibaw>), Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/lympni>).

Відвідування занять. Порядок та організація контролю знань здобувачів вищої освіти визначаються Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/rokxqk>). Пропуски практичних занять відпрацьовуються. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/sveiyt>).

Неформальна освіта. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в

8. Рекомендована література

1. Атлас української мови. Київ, 1984. Т. 1; 1988. Т. 2; 2001. Т. 3.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Київ, 1991. 231 с.
3. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ, 1980. 246 с.
4. Бігусяк М. В. Діалектне членування говорів Прикарпатського ареалу в лінгвістичних студіях першої третини ХХ століття. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2018, 2019. С. 59–69.
5. Бігусяк М. В. Діалектне членування говорів Прикарпаття у лінгвістичних студіях ХІХ століття. *Славістичні студії. Етнолінгвістика і міжкультурна комунікація 5*. Люблін: Вид-во Люблінського Університету Іоана Павла ІІ, 2018. С. 35–41.
6. Бігусяк М. В. Діалектні ад'єктиви та народні порівняння в номінації зовнішніх та внутрішніх рис людини в говірці села Тюдів Косівського району Івано-Франківської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород: ПП Данило С. 2023. Вип. 2(50). С. 28–33.
7. Бігусяк М. В. Лінгвогеографічне дослідження говорів Івано-Франківщини. *Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Серія: Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. XXXII – XXXIII. С. 13–18.
8. Бігусяк М. В. Тексти як джерело дослідження говірок Івано-Франківщини: історіографія та перспективи розвитку. *Діалектні тексти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ: КММ, 2015. 504 с.
9. Бідношия Ю. Діалектні тексти із села Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області. *Діалектологічні студії 5: Фонетика, морфологія, словотвір*. Львів, 2005. С. 327–331.
10. Голянич М. Особливості реалізації прагматичних компонентів значення в діалектному дискурсі. *Прикарпатський Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка. Слово*. Івано-Франківськ, 2023. № 18 (69). С. 34–44.
11. Гримашевич Г. І. Українська діалектологія в контексті сучасних напрямів лінгвістики. *Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), 21 лютого 2023 року*. 2023.
12. Громко Т. Інноваційні підходи до дослідження місцевої діалектної лексики в школі. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки*. 2017. Вип. 151. С. 154–168.
13. Громко Т. Методика вивчення діалектної лексики в школі. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки*. 2008. Вип. 80. С. 271–280.
11. Грещук В. В. Діалектна диференціація: регіональний аспект. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 55–78.
12. Гриценко П. Ю. Діалектологія. *Українська мова: енциклопедія*. Київ, 2004. С. 149–152; Київ, 2007. С. 154–156.
13. Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2000. 364 с.
14. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди. К.: Наукова думка, 1991. 308 с.
15. Демська О. Українська мова. Подорож із Бад-Емса до Страсбурга. Харків: Віват, 2024. 304 с.
16. Дзензелівський Й. О. Стан дослідження генези українських діалектів. *Мовознавство*. 1981. № 6. С. 45–51.
17. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови. *Мовознавство*. 1990. № 4. С. 18–27.
18. Жилко Ф. Т. Нариси з української діалектології. Київ, 1966. 315 с.

19. Залеський А. М. Нові рубежі лінгвістичної географії. *Наука і культура. Україна*. К., 1988. Вип. 22. С. 236–243.
20. Кононенко В. І. Побутово-розмовне мовлення галичан. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. Київ-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С.97–114.
21. Лесюк М. П. Взаємодія діалектно-територіального та літературного мовлення. *Етнос.Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. Київ-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С.79–96.
22. Лесюк М. П. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). Івано-Франківськ, 2008.
23. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови в першій половині XIX ст. *Українська мова*. 2003. № 2 (7). С. 35.
24. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови. *Мовознавство*. 2007. № 6. С. 26–36.
25. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 3–9.
26. Матвіяс І. Г. Проблема визначення українських наріч. *Мовознавство*. 2001. № 2. С. 13–17.
27. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ, 1980. 164 с.
28. Німчук В. “Кодифікувати” нові літературні мови? Зберегти й захистити українські говори! *Українська мова*. 2013. № 3-4. С. 18–31.
29. Панцьо С. Є. Українська діалектологія: практикум: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 132 с.
30. Рябець Л. Українська діалектологія як навчальна дисципліна: традиції і новаторство. *Філологічні діалоги*. 2023. № 9. С. 137–143.
31. Рябець Л. Діалектний текст – важливе джерело в курсі “Українська діалектологія”. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ: КММ, 2015. С. 332–336.
32. Сердега Р. Л. Українська діалектологія: навчальний посібник. Харків: ХНУ, 2011. 156 с.
33. Скарби українських говорів: тексти про борщ. Львів, 2019. 320 с.
34. Студії з діалектології: матеріали і дослідження. Київ, 2017. Вип. 1. 264 с.
35. Суховій О. О. Українська діалектологія: навчальний посібник для практичних занять. Київ: Фенікс, 2014. 216 с.
36. Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти. Львів: ЛНУ, 2005. 238 с.
37. Франко І. Літературна мова і діалекти. *Франко І. Твори: у 50-ти т.* Т. 37. С. 205–210.
38. Шеремета Н. П., Каленюк С. О. Українська діалектологія: навчально-методичний посібник. Кам’янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2023. 166 с.
39. Шеремета Н. Польові методи збирання говіркових особливостей та соціолінгвістичних даних: особливості застосування. *Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів 12-13 березня 2025 року*. Кам’янець-Подільський, 2025. Випуск 24. С. 712–713.
40. Шеремета Н. П. Українська діалектологія: практичні заняття: навчальний посібник. Кам’янець-Подільський, 2005. 124 с.

Викладач
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови

Михайло БІГУСЯК